

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово-економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з НР

_____ С.В.Бондаренко

_____ 20__ р.

**Методичні вказівки щодо організації
самостійної роботи студентів
з дисципліни Основи композиції
спеціальності
5.02020701 «Дизайн»**

Уклала

Таїшева М.М.

Розглянуто на засіданні

циклової комісії

живопису та дизайну

Протокол №__ від _____ 20__ року

Голова циклової комісії

(підпис)

1 Короткі відомості про дисципліну « Основи композиції»

Курс «Основи композиції» має на меті закласти основи професійної підготовки студента-дизайнера, сформувати у нього первинні навички вирішення складного комплексу спеціальних завдань, що в подальшому характеризують гармонійне ведення процесу дизайн-проектування рекламної продукції та інших елементів дизайну.

Даний курс передбачає раціональне поєднання теоретичних знань з умінням вирішувати практичні питання та завдання композиційного характеру. Цикл спеціальних вправ передбачає послідовне засвоєння студентами знань з процесу побудови гармонійної композиції.

2 Мета і завдання вивчення дисципліни, зв'язок з іншими дисциплінами

Метою вивчення навчальної дисципліни « Основи композиції» є отримання студентами необхідної системи знань принципів побудови композиції, засобів та законів композиції. Вміти застосовувати знання на практиці як на заняттях по композиції так і на практичних заняттях з живопису, художнього проектування, моделювання та макетування, шрифту.

Завданнями вивчення дисципліни « Основи композиції» є засвоєння основного змісту курсу та на основі ґрунтовного знання предмету опанування самостійного творчого стилю, виявлення належних знань з теоретичних основ композиції.

Самостійна робота студентів з « Основ композиції» направлена на активізацію навчально-пізнавальної та художньо-творчої діяльності. Її мета збільшити творчу діяльність студентів, самовдосконалюватись та розвиватись, збільшуючи творчий потенціал.

3 Перелік знань та умінь, якими студент повинен оволодіти в результаті вивчення дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

- про призначення і місце курсу «Основи композиції» в загальній системі професійної підготовки дизайнера; специфіку застосування законів та принципів композиції в проектній діяльності;
- про засоби вираження композиції: лінія, пляма, колір, світлотінь;
- про ритм, метр, членування, відношення зображувальних елементів та фону;
- про статику, динаміку, симетрію, асиметрію, рівновагу;

- психофізіологічна, асоціативна дія форми і кольору. Інтерпретація в композиції.

вміти:

- використовувати принципи, засоби та методи композиції в проектній діяльності, творити гармонійні, формально-логічні композиції та об'єкти дизайну.
- використовувати базові знання з основ композиції в обсязі необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін, професійно-профільовані знання з розвитку тенденцій в дизайні під час проектувальної діяльності, сучасні уявлення про принципи структурної і функціональної організації об'єктів предмету діяльності.

4 Література

Перелік основної літератури:

- 1 Искусство и визуальное восприятие, М., 2007 Арнхейм А.
- 2 Симметрия, М., 2007 Вейль Г.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Основы художественного проектирования, К., 1988, Волкотруб И.Т.
- 5 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 6 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагладиян К.Т.
- 7 Цвет в науке и технике, М., 1978. Джад Д., Вышецкий Г.
- 8 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе идругих школах, М., 2011, Иттен И.
- 9 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 10 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В., Копчик В. А.
- 11 Геометрия дизайна. Пропорции и композиция. М.2014. Кимберли Слам

Перелік додаткової літератури:

- 12 Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982 Агостон Ж.
- 13 Основы дизайна, К., 2004 Білодід Ю. М., Поліщук О. П.
- 14 История орнамента, Владос, 2005 Буткевич Л. М.
- 15 Пигменты и краски в живописи. М., 1989 Голубов В. Н.
- 16 Глаз и мозг, М., 1970 Грегори Р. Л.
- 17 Основы композиции в прикладной графике, Ер., 1987 Грегориан Е.А.
- 18 Дизайн, Х., ХДАДМ, 2003 Даниленко В. Я.
- 19 Наука о цвете в живописи, М., 1986 Зайцев А.С.
- 20 Композиция, М., 1996 Кильпе М. В.
- 21 Основы композиции та тримірного формоутворення, Харківська держ. Академія дизайну і мистецтв, Х., ХДАДМ, 2003. Костенко Т. В.

- 22 Основи графічного дизайну, К., 2007 Куленко М. Я.
 23 Декоративная композиция, Владос, 2008 Логвиненко Г. М.
 24 Цвет и свет, Л., 1989 Луизов А.В.
 25 Основи композиції: Геометричні аспекти художнього формотворення, К., Каравела, 2004. Михайленко, В. Є. , Яковлев М.І.
 26 Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
 27 Азбука орнамента. М., 1998 Светлова Л. П.
 28 Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф, 2005 Селівачов М. Р.
 29 Цвет в интерьере, К., 1985 Степанов Н.Н.
 30 Композиция в дизайне. Методические основы композиционно-художественного формирования в дизайнерском творчестве, АСТ, Астрель, Харвест, 2007. Устин В.
 31 Основы композиции, Просвещение, 1979 Шорохов Е.В.

Інформаційні ресурси

- <http://www.yellow-elephant.ru>
[www. Itten - form](http://www.Itten-form)
<http://rosdesign.com/design/kompozofdesign.htm>
<http://www.coposic.ru/osnovnye-zakony/>
[https://ru.wikipedia.org/wiki/Композиция_\(изобразительное_искусство\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Композиция_(изобразительное_искусство))

5 Словник термінів та важливі поняття з «Основ композиції»

Композиція — головний, організуючий компонент художньої форми, що надає твору єдність і цілісність, підпорядковуючий його елементи один одному і цілому.

Вид композиції	Характеристика виду
Фронтальна	відповідає побудові форми в трьох вимірах, трьох основних просторових координатах (висоті, ширині і глибині). Вона передбачає огляд об'ємної форми з усіх боків і використовується в скульптурі
Об'ємна	характеризується двовимірністю (висотою і шириною), а інколи і невеликою глибиною. Ця композиція поширена в декоративно-прикладному мистецтві (розвиток композиції щодо вертикальних і горизонтальних координат), живопису, графіці (на плоскій картинній площині глибина передається ілюзорно), рельєфі (на плоскій формі з барельєфом чи горельєфом), якщо третя координата - глибина - має підлегле значення

Глибинно-просторова	використовується при створенні з різних матеріальних предметів (скульптур, меблів, стендів) обладнаного й оформленого інтер'єру, екстер'єру чи іншого відкритого простору (виставочного залу, сцени театру, жилої кімнати, архітектурного ансамблю)
---------------------	---

Художніми засобами композиції є:

1. Точка - як початкова висхідна композиційного розвитку форми та простору.
2. Лінія - як наступний етап руху точки: пунктир, або лінія - штрих (по одній із осей координат).
3. Площина - як подальший рух точки у двох напрямках осей координат.
4. Поверхня - як особливості верхнього шару площини.
5. Форма - як обрис/устрій та композиція площини та об'єму.

Основними особливостями композиції є її геометрична конфігурація, розмір, тло (фон), поверхня, орієнтація у просторі.

Композиційний центр – головне місце (крапка, фокус) композиційної побудови, щодо якої просторова композиція статично або динамічно урівноважена. Композиційний центр як правило включає домінанту. Він не є геометричним центром, а швидше – центром рівноваги мас і просторів. Композиційний центр завжди має глибоке значення, яке виражає домінанта.

Домінанта – пануючий, основний, головний центр просторової композиції

Центр композиції:

- а) геометричний (як точка перетину або лінія осі);
 - б) композиційний (як точка рівноваги конфігурації, акценту кольору, маси).
- Особливості конфігурації, кольору, форми або об'ємності простору, які спостерігає сприймає як виняткову особливість або домінування (геометричне чи оптично-композиційне), називають центром або віссю композиційної рівноваги та психо-візуального сприйняття.

Цілісності композиції досягають засобами форми, кольору, графіки подачі та сприймання, а також ідеєю задуму та змісту.

Основні закони композиції : цілісності, контрастів, новизни, підпорядкування частин цілому.

Неподільність композиції - художня ідея твору, яка об'єднує всі образи в одне ціле.

Головні закони композиції:

- Закон традиції (заперечення заперечення)
- Закон цілісності (єдність форми та змісту)
- Закон контрасту (єдність та боротьба протилежностей)
- Закон тектоніки(перехід кількості в якість).

Локальні закони композиції:

- закон типізації;
- закон підкорення ідеї;
- закон масштабу й пропорцій.

Прийоми композиції: -сюжетно-композиційний центр;

- прийом ізоляції;
- прийом рівноваги: симетрія, асиметрія, дисиметрія;
- ритм: динаміка; статика.

Правила композиції: -золотий перетин (переріз);

- ритмічний ряд Фібоначчі;
- контраст-тотожність-нюанс.

Засоби композиції: -точка, лінія, пляма на площині;

- контур, силует;
- техніки графіки (традиційні та електронна імітація);
- колорит;
- перспектива: лінійна, тональна, повітряна

6 Рекомендації щодо роботи студентів з літературою

Важливе місце серед самостійної роботи займає робота з літературою, яка є основним методом до самостійного оволодіння знаннями. Вивчення літератури – процес складний, який потребує вироботці певних навичок. Тому важливо навчитися працювати з книгою. Треба опиратися на лекційний курс, розширяючи інформацію з теми. Студенти можуть користуватися бібліотекою коледжу чи електронною бібліотекою. Рекомендується супроводжувати читання записами, роблячи помітки з кожної теми, звертати увагу на ілюстрації. Важливо переглядати сучасні журнали з дизайну, щоб бути в курсі сучасних тенденцій про практичне застосування засобів та законів композиції.

Самостійна робота № 1

Тема: Форма в композиції і процес формоутворення.

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції, навчити студентів орієнтуватися на площині певного формату та компанувати предмети в заданій формі, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Композиція як різновид творчої діяльності людини.
- 2 Місце композиції у розвитку матеріальної культури людства.
- 3 Форма як засіб вираження художнього образу.
- 4 Крапка, лінія, пляма – елементи організації композиції.

Дизайн як символ сучасної цивілізації.

Дизайн (від англійського Design, від от італійського disegno позначення) — це творча діяльність, метою якої є визначення певних якостей промислового виробу.

Дизайн, як творчий процес, можна поділити на *художній дизайн* (створення речей з точки зору естетичного сприйняття) та *технічну естетику* – наука про дизайн, враховуючи всі аспекти, і перш за все конструктивність (ранній етап становлення дизайну), функціональність (середній), комфортність виробництва, експлуатації, утилізації технічного виробу і т. д. (сучасне розуміння дизайну).

Дизайн – це творчий метод, процес та результат художньо-технічного проектування промислових виробів, їх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найбільш повної відповідності створюваних виробів та середовища в цілому можливостям та потребам людини, як утилітарним так і естетичним.

Художнє конструювання, як практика дизайну, є своєрідним методом проектування предметного середовища. Виникло воно на певному етапі культурно-економічного розвитку суспільства, є продовженням культури та перебуває на зламі двох своєрідних галузей людської діяльності – технічної і естетичної. Взаємодія двох видів діяльності визначає *специфіку* дизайну як особливого виду творчої естетичної діяльності, що поєднує естетичну і неестетичну діяльність у галузі матеріального виробництва.

Дизайнер - це фахівець, що відповідає за функціональний та естетичний рівень предметів та компонентів, створюючи певне середовище. Тобто, *метою* дизайнерської діяльності є естетична організація предметного середовища.

Дизайн сьогодні – це провідна технологія у створенні будь-яких речей, починаючи від літаків та суден і завершуючи модельним одягом та побутовими приладами.

Завдання дизайну - формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовольняє матеріальні і духовні потреби людини.

На чому ґрунтується дизайнерське проектування?

В основі художньо-конструкторської діяльності лежить композиція. Поняття «композиція» у мистецтвознавстві має кілька значень. У перекладі з латинського composition означає - твір, поєднання, розміщення, зіставлення. Композицією називають будь-який твір мистецтва, незалежно від його виду: архітектура, музика чи живопис. Крім того, під композицією розуміємо творчий процес (компонування) - побудову художнього твору, об'єднання його частин в єдине ціле. Композиція - це також наука, теорія творчості, що має відповідні закони, прийоми компонування та структурного аналізу виробу.

Практичне завдання:

Закінчити роботу розпочату в аудиторії «Метелик вписаний в певну форму».

Література:

- 1 Основи композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагладиян К.Т.
- 3 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе идругих школах, М., 2011, Иттен И.
- 4 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 5 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В.,

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке композиція?
- 2 Елементи організації композиції?
- 3 Особливості сприйняття різних форм?

Самостійна робота № 2

Тема: Структурний рівень форми . Засобами стилізації та трансформації виразити через форму плями образ «доброї» чи «злої» кульбабки.

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції, закріпити знання студентів щодо стилізації та трансформації, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Виразність форми.
- 2 Стилiзація. Стилiзація та організація процесу творчої обробки інформації. Трансформація.

Види композиції:

- Фронтальна композиція.

- Об'ємна композиція. Форми та види об'ємної композиції. Особливості організації.
- Об'ємно-просторова композиція. Властивості та форми об'ємно просторової композиції.

Практичне завдання:

Закінчити роботу розпочату в аудиторії «Засобами стилізації та трансформації виразити через форму плями образ «доброї» чи «злої» кульбабки.»

Література:

- 1 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагладиян К.Т.
- 3 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе идругих школах, М., 2011, Иттен И.
- 4 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 5 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В.,

Питання для самоконтролю:

1. Що таке стилізація?
2. Що таке трансформація?
3. Види композицій.
4. Приклади різновидів композиції.

Стиль – наиболее общая категория художественного мышления, характерная для определенного этапа исторического развития. Стиль выражает суть, уникальность художественного творчества в единстве всех его компонентов, содержания и формы, изображения и выражения, личности и эпохи.

Чаще всего стиль определяют как систему внутренних связей между всеми компонентами творческого процесса, содержанием и формой, колоритом и техникой исполнения, пространственными построениями. Если сравнить стиль и манеру, то **манера** – это особенные черты творческого процесса, а стиль – его конечный результат, обязательный синтез, целостность всех компонентов художественного произведения

Стилизацию можно подразделить на два вида:

- внешняя, поверхностная, не имеющая индивидуального характера, а предполагающая наличие готового образца для подражания или элементов уже созданного стиля;
- декоративная, в которой все элементы произведения подчинены условиям уже имеющегося художественного ансамбля.

Декоративная стилизация отличается от стилизации вообще своей связью с пространственной средой. Поэтому для полной ясности вопроса рассмотрим понятие декоративности.

Под декоративностью принято понимать художественное качество произведения, которое возникает в результате осмысления автором его произведения с предметно-пространственной средой, для которой оно предназначено. В этом случае отдельное произведение задумывается и осуществляется как элемент более широкого композиционного целого.

Для декоративной стилизации характерно абстрагирование – мысленное отвлечение от несущественных, случайных, с точки зрения художника признаков с целью заострения внимания на более значимых, отражающих суть объекта деталях.

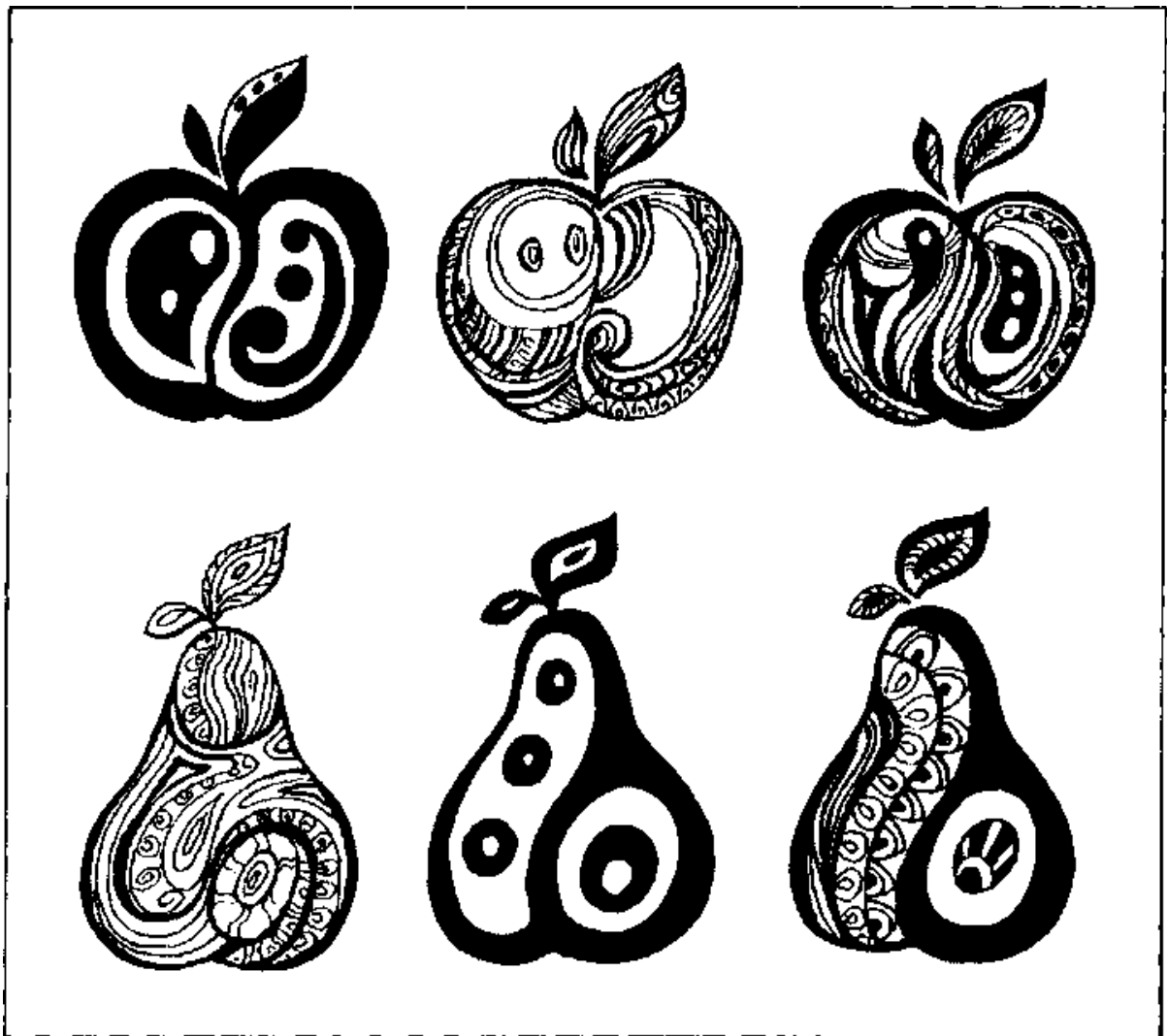
Стилизация в орнаменте. Стилизация растительных форм

Любые орнаментальные композиции представляют собой упорядоченные и закономерные построения. Большую роль в них играют разрабатываемые мотивы, из которых выстраиваются орнаменты. От того, насколько выразительно изображаются мотивы в композиции, зависит восприятие всего орнаментального построения. Рассмотрим орнамент **растительных форм**.

В декоративной композиции изображение растительных форм занимает значительное место. Это могут быть расписанные стены интерьеров, декоративные ткани, гобелены, ковры, всевозможные панно и многое другое. История искусств приводит нам множество примеров изображения растительности, как в станковых, так и в декоративных интерьерных произведениях, в предметах быта. Растения являются наиболее богатыми по пластике объектами, располагающими к декоративному изображению.

Определившись, какой будет композиция – статичной или динамичной – начнем работать над изображением мотивов, из которых она выстраивается. При работе над эскизными зарисовками мотива (например, цветка) необходимо обратить внимание на характерные, наиболее яркие его особенности, отказавшись от второстепенных деталей. При этом характерные особенности цветка могут быть максимально утрированы и доведены до знаковости.

Важно также обратить внимание на ракурс изображаемого объекта. При статичной композиции целесообразнее избегать разворотов в три четверти, а использовать вид сверху или сбоку. Располагая мотив по вертикальной или горизонтальной осям. В динамичной композиции разумнее использовать ракурсы и наклоны. В процессе декоративного изображения возможно свободное обращение не только с размерами элементов, но и с изменением пропорций, если данная деформация оправдана композиционной целью, придает выразительность и остроту. При декоративной трансформации изображаемого мотива важнейшее значение имеют те участки, где есть изгибы и изломы. Именно они будут являться местами для преобразования.

Практичне завдання:

Закінчити роботу розпочату в аудиторії «Засобами стилізації та трансформації виразити через форму плями образ «доброї» чи «злої» кульбабки.»

Література:

- 1 Основи композиції, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдзян К.Т.
- 3 Искусство формы. Мой форкурс в Баухаузе и других школах, М., 2011, Иттен И.
- 4 Язык графического дизайна, М., 1975 Черневич Е.В.
- 5 Симметрия в науке и искусстве, М., 2004 Шубников А. В.,

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке стилізація?
- 2 Що таке трансформація?
- 3 Види композицій?

4 Приклади різновидів композиції?

Самостійна робота № 3

Тема: Матеріально-декоративний рівень форми. Створення орнаменту. Композиція на тему «Зима», «Осінь» за допомогою використання різних фактур.

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції, поглибити знання студентів щодо декоративного рівня форми та різновидів орнаментів та різних фактур і текстур, розширювати вміння імітувати текстури графічними засобами, розвивати творчий потенціал.

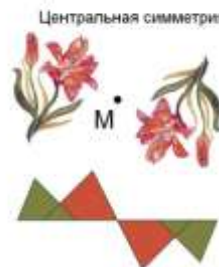
Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Орнамент та фактура.
- 2 Орнамент як культурна спадщина. Різновиди орнаментів. Класифікація орнаментальних мотивів. Засоби гармонізації орнаментальної композиції.
- 3 Види фактур та текстур. Графічні засоби імітації фактурних чи текстурних ефектів.

Создание орнамента с помощью осевой симметрии и параллельного переноса

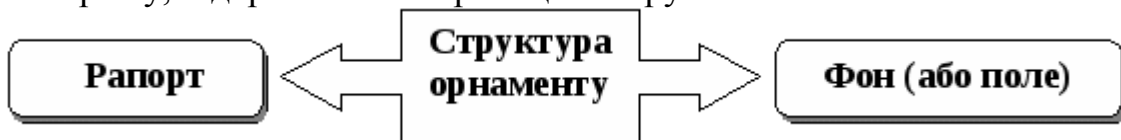

Создание орнамента с помощью центральной симметрии и параллельного переноса

Орнамент та його роль у композиції товарів
Орнамент(з лат. «прикраса») – це візерунок, який складається з ритмічно впорядкованих елементів товару.
За допомогою орнаменту виділяється визначена частина товару, створюється ілюзія динаміки й руху, виявляється структура поверхні матеріалу, підкреслюється границя товару.

Рапорт – це група елементів, які складають основу орнаменту, повторюються в ньому.

Фон (або поле) – це частина, на якій розміщується рапорт.

Способи нанесення орнаменту на товари:

за допомогою інструментів чи верстатів, ліпка вручну, вибивання, вирізання, різьба, чеканка, вишивка тощо

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРНАМЕНТІВ

Ознака класифікації	Поділ орнаменту за ознакою
За тематикою розрізняють 2 типи:	геометричний і декоративний
За характером розміщення на поверхні розрізняють 3 групи:	стрічковий чи смугастий, сітчастий, замкнутий
За видами мотивів:	геометричний, рослинний, зооморфний, геральдичний і декоративний
За емоційною виразністю:	стриманий, енергійний, легкий, вишуканий

Об'ємно-просторова композиція – це свого роду спроба людини упорядкувати навколишній простір ніяким певним чином. Даний термін часто зустрічається в архітектурі, живопису, будівництві, ландшафтному дизайні. Просторова композиція в архітектурі утворюється традиційно трьома засобами:

розташування об'єму в просторі; взаємним ставленням пропорцій, симетрій, квітів, масштабуванням архітектурного об'єму, його частин і деталей; включення в композицію і активне використання елементів садово-паркового мистецтва, живопису або скульптури.

Практичне завдання:

1 Закінчити розпочаті в аудиторії композиції на тему «Зима», «Осінь» за допомогою використання різних фактур.

2 Вправа на створення графічних текстур.

Література:

- 1 Основи композиції, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
- 3 Основи композиції: Геометричні аспекти
- 4 художнього формотворення, К., Каравела, 2004. Михайленко, В. Є. ,
- 5 Яковлев М.І.
- 6 Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
- 7 Азбука орнамента. М., 1998 Светлова Л. П.
- 8 Лексикон української орнаментики, К., Аспект-Поліграф, 2005
- 9 Селівачов М. Р.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке орнамент?
- 2 Різновиди орнаментів?
- 3 Що таке фактура?
- 4 Що таке текстура?
- 5 Як можна створити текстуру чи фактуру? Приклади

Самостійна робота № 4

Тема: Колір як елемент форми. Виразити кольором та формою теми «Спекотна ніч» та «Щаслива зустріч».

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції за допомогою кольору, поглибити знання студентів щодо ролі кольору в композиції, збагачувати вміння кольором передавати настрій чи подію в композиції, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Колір у створенні художнього образу.
- 2 Колір в образотворчому мистецтві. Барвники. Живопис. Графіка. Інші мистецтва.
- 3 Використання кольору в дизайні. Особливості організації кольорової композиції об'єктів дизайну.
- 4 Психологія кольору. Особливості використання впливу кольору в об'єктах дизайну.

Колір. Помітну роль у графічній композиції відіграє колір. Він здійснює великий емоційний та естетичний вплив. Водночас колір – сильний засіб виділення, функціонального акцентування матеріалів. Кольорові плями на чорно-білій сторінці першими привертають до себе увагу читачів. Тому колір потребує обачливого, глибоко продуманого підходу до його використання.

Колір може використовуватись у більшості елементів оформлення: в заголовках, лінійках, підкладках під текст (плашках), у самому тексті та в декоративних прикрасах. Кольором можуть виділятися малюнки, фотографії та інші види ілюстрацій. Нарешті, вся сторінка чи декілька сторінок можуть бути пофарбовані в якийсь кольоровий тон. У будь-якому випадку колір діє за принципом контрасту, відмінності від основного ахроматичного тла сторінок. Щодо зручності для читання основні хроматичні кольори нерівноцінні. Американські дослідники визначили, що чорні букви краще сприймаються на жовтому тлі, зелені й червоні – на білому. Слід зазначити, що це правило діє лише для невеликих текстів і досить великих шрифтів. Види кольору треба обумовлювати змістовими й функціональними завданнями оформлення. Водночас він залежить і від художньо-декоративних вимог оформлення, від законів кольорової гармонії. Другий, додатковий до основного чорного, колір слід підбирати так, щоб не виникало дисонуючого сполучення. Найчастіше застосовуються чисті за тоном і яскраві за насиченістю кольори; бляклі, неяскраві тони використовуються рідко, в особливих випадках. З уведенням двох додаткових кольорів на сторінці віддають перевагу сполученню теплих і холодних тонів, наприклад, червоного та блакитного, оранжевого і синього, жовтого й фіолетового. Художник-оформлювач має дотримуватись міри у використанні кольору. Зрозуміло, що зайва кількість кольорових "плям" на сторінці так само шкідлива для композиції, як і надлишок інших видільних, контрастних засобів. Економна витрата кольору нерідко дає більший функціональний та естетичний ефект, ніж настійна демонстрація можливостей кольорового оформлення.

Практичне завдання:

1. Закінчити розпочаті в аудиторії композиції на тему « Спекотна ніч» та «Щаслива зустріч».

Література:

- 1 Основи композиції, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
- 5 Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982 Агостон Ж.

Питання для самоконтролю:

- 1 Колір у створенні художнього образу?
- 2 Психологічний вплив кольору?
- 3 Колір в дизайні?

Самостійна робота № 5

Тема: Композиційні взаємозв'язки елементів форми. Створення площинної композиції «Сучасне промислове місто» застосовуючи ритм та метр.

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції, поглибити знання студентів щодо ролі ритмів чи метру в композиції, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Ритм. Ритм як основа композиційних зв'язків. Різновиди ритмів.
- 2 Метр.
- 3 Контраст та нюанс як засіб гармонізації композиції.

Замкнена й відкрита композиція

Закони побудови

Існують два типи композиції – замкнута й відкрита. Для передачі ідеї нерухомості, стійкості найбільш підходить замкнута (закрита, статична) композиція. Для неї характерні спрямовані до центра основні напрямки ліній, побудова за формою кола, квадрата, прямокутника з урахуванням симетрії. Ознака замкнутої композиції – чіткий зовнішній контур, наростання складності до центра.

1. Відчуття простору передається відкритою композицією. Основні напрямки ліній – від центра. Як правило, будується кілька композиційних вузлів, використовується ритм.

2. Для передачі руху (динаміки) використовуються:

- діагональні лінії;
- вільний простір перед об'єктом, що рухається;
- момент кульмінації руху.

3. Умови для вираження спокою (статички):

- немає діагоналей;
- немає вільного простору;
- статичні пози;
- симетрія, урівноваженість;
- вся композиція вписана в просту геометричну форму (трикутник, квадрат, овал).

4. Характерні елементи композиції поєднуються за однорідними ознаками, формою, кольором, текстурою, фактурою.

5. Побудова всієї композиції на контрастах створює напругу. Так, виробам з кераміки протиставляються кришталеві посудини; метелики виглядають особливо яскравими й живими на фоні білих рулонів й аркушів паперів.

6. Необхідно дотримувати обмеження (не більше трьох-чотирьох) у матеріалі, деталях, кольорі, формі. Уникайте строкатості й дрібності, тому що це створює небажане відчуття занепокоєння й тривоги. Строкаті, перенасичені зображенням композиції стомлюють, викликають негативні емоції.

7. Якщо в композиції багато елементів, їх розміщують в групи по два-три. Для зображення подій, рівних за своєю значущістю, використовують кілька композиційних центрів.

8. Необхідно забезпечити вільний простір між групами, щоб, не «втратилися» окремі частини композиції.

9. Особливо підкреслюється субординація (супідрядність) між групами. Найбільш значущі елементи виділяють розміщенням, розміром, кольором так, щоб направити погляд людини спочатку на них, а потім – на менш важливі деталі.

10. Відповідно до правила золотого перетину найбільш значущий елемент або групу елементів розташовують приблизно на відстані 1/3 від краю експозиції.

11. Об'ємність, глибина зображення досягаються за допомогою кольору, розмірів, динаміки форми, перспективи, тіней.

12. Необхідно дотримувати оптичну рівновагу за рахунок правильного розміщення великих, важких, темних форм щодо малих, легких, світлих.

Практичне завдання:

1 Закінчити розпочаті в аудиторії композиції на тему « Сучасне промислове місто» застосовую ритм та метр.

Література:

- 1 Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
- 2 Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
- 3 Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
- 4 Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
- 5 Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне, М., 1982 Агостон Ж.

- 6 Композиція, М., 1996 Кильпе М. В.
- 7 Основи композиції та тримірного формоутворення, Харківська держ. Академія дизайну і мистецтв, Х., ХДАДМ, 2003. Костенко Т. В.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке ритм та метр?
- 2 Що таке контраст та нюанс?
- 3 Засоби гармонізації композиції?

Самостійна робота № 6

Тема: Закономірності композиційного формоутворення. Однофігурна статично - симетрична композиція. Багатофігурна динамічна асиметрична композиція.

Мета: закріпити знання з процесу формоутворення в композиції, поглибити знання студентів щодо різновидів засобів формування композиції, повторити та закріпити поняття симетрія-асиметрія, статика-динаміка, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Закони та засоби композиції. Основні закони композиції.
2. Рівновага. Лінія та пляма.
3. Симетрія та асиметрія. Різновиди симетрії. Асиметрія.
4. Статика та динаміка.
5. Масштаб та пропорції. Масштаб й масштабність.
6. Пропорції та поропорційність.

Система композиційних закономірностей, прийомів і засобів

Провідні поняття та положення	Композиційні закономірності
Композиційна якість	Гармонійність, співрозмірність, цілісність
Види композиції	Фронтальна, об'ємна, глибинно-просторова
Композиційні закони	Закон пропорційності, закон масштабу, закон контрасту

Композиційні прийоми	Ритм, симетрія, асиметрія, статика, динаміка, монохромія, поліхромія
Засоби виразності	Ажурність, пластика, текстура, фактура

Гармонійність форми характеризується узгодженістю, відсутністю у композиції протиріччя між різними геометричними та фізичними (колір, маса, фактура) характеристиками.

Співрозмірність форм частин композиції повинна бути у такому співвідношенні, яке створює правильний масштаб для зорового сприймання кожної з них.

Цілісність форми можна досягти відбором таких фізичних і геометричних характеристик частин композиції, за яких вона сприймається як єдиний закономірний організм. Цілісність передбачає також єдність структури й тектоніки.

У художньому конструюванні існують три види композиції: *фронтальна, об'ємна, глибинно-просторова*.

Фронтальна композиція – це композиція, що розташована в одній площині. Об'ємна – це композиція виробу, яку ми сприймаємо з усіх сторін. Глибинно-просторова – ця композиція, що виконується з передаванням глибини простору.

У композиції художньо конструкторських виробів діють такі *закони*, як масштаб, закон пропорційності, закон контрасту

Закон масштабу. Серед об'єктів художнього конструювання трапляється чимало предметів, які мають однакову форму, але різні розміри, що викликано певними функціональними вимогами.

Використання масштабів зводиться до трьох основних моментів. Перше - застосування звичайного антропометричного масштабу, виходячи також із того, хто тим предметом має користуватися, чоловік чи жінка. Іноді масштаб набуває чітких «особистісних» ознак. У зменшеному масштабі випускають значну частину сувенірних виробів: пластику малих форм, дрібні, але вишукано оздоблені побутові предмети з яскраво вираженими локальними ознаками певного осередку народних художніх промислів краю, країни. Нарешті, третій момент зводиться до свідомого збільшення масштабу - гіперболізації, що сприяє вияву відчуттів урочистості, піднесеності, декоративності. У цьому масштабі виготовляли переважно твори, які пов'язанні з оформленням інтер'єру, ритуальні і культові предмети.

Засоби композиції.

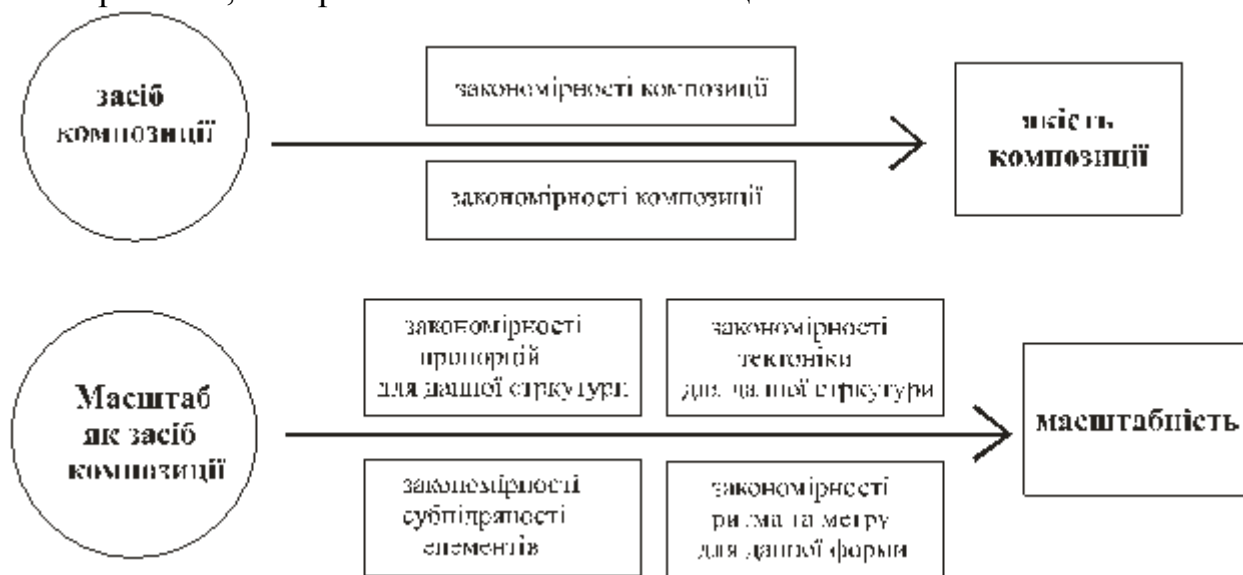
До засобів композиції належать: пропорції, масштаб, контраст, нюанс, характер форми, метричні повтори. Трохи особняком стоїть група засобів композиції, заснованих на використанні кольору і тону, фактури і

текстури матеріалу а також пластика, яка безпосередньо пов'язана зі світлотіньовою структурою форми.

Аналізуючи композицію правильно сконструйованого виробу, що володіє настільки ж досконалою, як і його конструкція формою, ми помічаємо, що вона наділена багатьма якостями: пропорційністю, співмасштабністю з людиною, метрично або ритмічно розташованими елементами форми, зручністю у експлуатації і одночасно виразністю; ця форма має своєрідну пластику, індивідуальний характер. Нарешті, вдало знайдений і образ виробу. Як же все це досягти?

Пропорційність стала результатом попорціювання цілого і його частин; масштабність досягнута вмiлим опрацюванням всіх елементів форми відповідно до антропометричних даних людини, тому що тільки людину можна вважати мірилом, що задає речам вірний масштаб. Настільки важлива якість композиції, як пластичність, пов'язана з правильною організацією рельєфу поверхні та світлотіньовою структурою. В єдності характеру форми всіх частин виробу відбилися професійні знання та вміння дизайнера; колір і правильно знайдені тональні відносини дозволили посилити органічну єдність форми, домогтися її цілісності та виразності.

Досягаються ці якості, що визначають сутність високоорганізованої форми, в процесі цілеспрямованого, переломленого крізь призму закономірностей, використання засобів композиції.

Залежно від переваги тих чи інших закономірностей на різних етапах композиційного пошуку, робиться вибір конкретних засобів і на домінуюче значення одного із засобів композиції, а також на послідовність їх використання. Вивчення законів композиції саме по собі не може замінити живої творчості. Разом з тим знання цих законів дає ту професійну підготовку, без якої неможлива плідна грамотна робота.

Які ж є засоби композиції? Гармонія, тобто спільномірність усіх частин композиції, виникає завдяки використанню цілого ряду засобів, у яких відображаються об'єктивні закономірності побудови художньої форми. Ці засоби – пропорція, контраст, симетрія, рівновага тощо – діють не

ізолювано, а разом, проникаючи одне в одне. Треба враховувати, що засоби гармонізації особливо виявляються у кожному виді мистецтва на основі внутрішніх законів його існування, матеріалів і мови. Про специфіку засобів композиції у мистецтві оформлення періодичних видань ми зараз і поговоримо.

Пропорції. Ще за давніх часів було помічено, що вільне співвідношення величин елементів будинку викликає почуття невдоволеності, обтяжує недосконалістю. І навпаки, коли всі частини твору правильно співвідносяться між собою і в цілому з твором, він виглядає гармонійно завершеним.

Протягом усієї історії людства велися пошуки ідеальних пропорцій. Ще стародавні єгиптяни бачили еталон пропорційності у фігурі людини та будували свою систему пропорцій на підставі розмірного співвідношення частин тіла людини. Одним з останніх прикладів пошуку ідеальної системи пропорцій є Модульор, розроблений видатним архітектором ХХ ст. Ле Корбюзьє. Модульор – це сукупність пропорційних величин, в основі якої лежать пропорції людського тіла, а також принципи золотого перерізу і ряду Фібоначчі.

Принцип золотого перерізу (термін Леонардо да Вінчі) полягає в математично точному співвідношенні величин і цілого. Поділ за принципом золотого перерізу справляє сильніше враження гармонійності й рівноваги, ніж будь-який інший переріз.

Практичне завдання:

1 Закінчити розпочаті в аудиторії роботи, відображаючи статику-динаміку, симетрію-асиметрію.

Література:

1. Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
2. Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
3. Цвет в живописи, М., 1985 Волков Н.Н.
4. Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
5. Композиция, М., 1996 Кильпе М. В.
6. Основы композиции та тримірного формоутворення, Харківська держ. Академія дизайну і мистецтв, Х., ХДАДМ, 2003. Костенко Т. В.

Питання для самоконтролю:

- 1 Основні закони композиції?
- 2 Що відрізняє симетрію від асиметрії?
- 3 Що таке статика, динаміка?
- 4 Які основні правила пропорційності та масштабності в композиції?

Самостійна робота № 7

Тема: Зорові ілюзії в композиційній організації форми.

Мета: поглибити знання студентів щодо різновидів засобів формування композиції, повторити та закріпити поняття «зорові ілюзії» та сфери їх використання, розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Зір.
- 2 Синтез кольору. Кольоровий зір.
- 3 Синтез кольору. Різновиди синтезу кольору.
- 4 Оптичні ілюзії.

Практичне завдання:

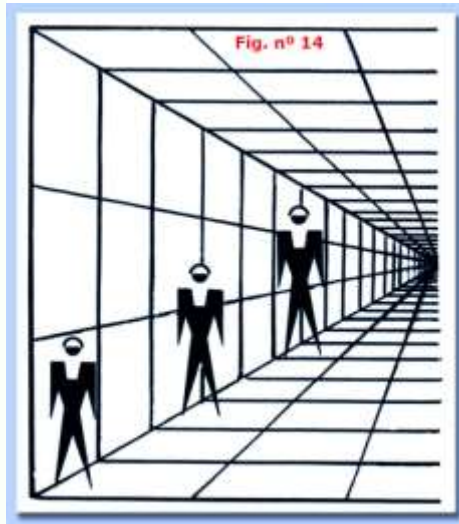
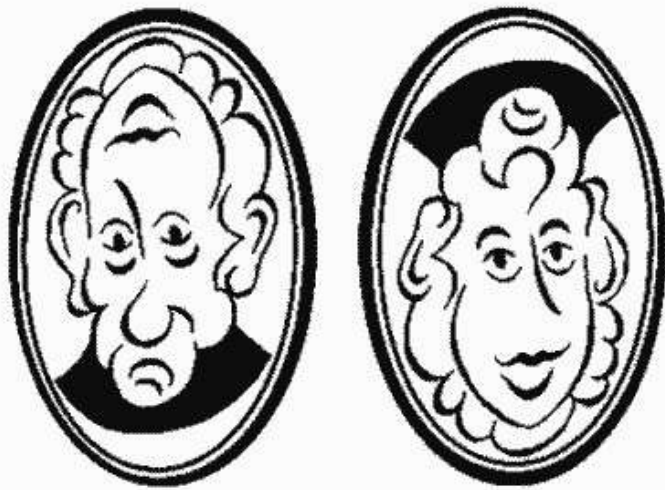
Придумати власні графічні ескізи з використанням зорових ілюзій на будь-яку тематику.

Література:

1. Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
2. Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
3. Глаз и мозг, М., 1970 Грегори Р. Л.
4. Основы композиции в прикладной графике, Ер., 1987 Грегориан Е.А.
5. Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
6. Основы композиции та тримірного формоутворення, Харківська держ. Академія дизайну і мистецтв, Х., ХДАДМ, 2003. Костенко Т. В.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке колір?
- 2 Що таке синтез кольору?
- 3 Що таке зорові ілюзії?

Самостійна робота № 8

Тема: Комбінаторика, біоніка та інші шляхи пошуку форми.

Мета: поглибити знання студентів з основними засадами наук біоники та комбінаторики, роздивитися можливості використання елементів цих наук в дизайні , розвивати творчий потенціал.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення:

- 1 Взаємозв'язок мистецтва та природи.
- 2 Методи формотворення.
- 3 Комбінаторика та біоніка в мистецтві та дизайні.

Практичне завдання:

Розробити ескізи «Комбінаторика в дизайні».

Література:

1. Основы композиции, М., 2008. Голубева О.Л.
2. Декоративная композиция, РнД., 2010 Дагдьян К.Т.
3. Глаз и мозг, М., 1970 Грегори Р. Л.
4. Основы композиции в прикладной графике, Ер., 1987 Грегориан Е.А.
5. Композиция, Феникс, 2005 Паранюшкин Р. В.
6. Основы композиції та тримірного формоутворення, Харківська держ. Академія дизайну і мистецтв, Х., ХДАДМ, 2003. Костенко Т. В.
7. Цвет в интерьере, К., 1985 Степанов Н.Н.
8. Композиция в дизайне. Методические основы композиционно-художественного формирования в дизайнерском творчестве, АСТ, Астрель, Харвест, 2007. Устин В.

Питання для самоконтролю:

- 1 Що таке комбінаторика?
- 2 Що таке біоніка?
- 3 Приклади використання біоніки, комбінаторики в дизайні.